

קנין י - בשימוש חכמים, חכמת חיי המעשה

"גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה"

כאשר המלך יהושפט עמד מול מלך מואב שהגיע כנגדו למלחמה הוא שאל את עבדיו 'האין פה נביא לה' ונדרשה את ה' מאתו' והשיב לו אחד מהעבדים 'פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו' דקדקו חז"ל שלא כתוב 'אשר למד מאליהו' אלא 'אשר יצק מים' מלמד שגדולה שימושה של תורה יותר מלימודה.

מדוע זה כך? איך יתכן שלשמש חכם ולשרתו משפיע על האדם יותר מאשר בלימוד עצם דברי החכמה שלו? אנו רואים מכאן שהחכמה של התורה, היא חכמת חיים, היא מתבטאת הרבה יותר בחיי המעשה של החכם מאשר בחיי התורה שלו. החכמה של החכם לא נשארת בין דפי הגמרא, בתוך הספרים, היא פורצת החוצה לתוך החיים. שם אפשר לראות איך החכמה יוצאת לפועל. לכן מי שרוצה ללמוד מהחכם צריך לראות איך החכם חי חיי חכמה.

זה כל כך דבר עיקרי ביהדות עד שהרמב"ם בחר לכתוב את מצות דיבוק בתלמידי חכמים כמצוות עשה השישית במניין המצוות (מיד אחרי האמונה בה', ביחודו, אהבתו, יראתו ועבודתו). "המצוה השישית היא שציונו להידבק עם החכמים ולהתייחד עמהם ולהתמיד בשיבתם ולהשתתף עמהם בכל אופן מאופני החברה, במאכל ובמשתה ובעסק, כדי שיגיע לנו בזה להידמות במעשיהם ולהאמין הדעות האמיתיות מדבריהם. והוא אומרו יתעלה ובו תדבק... ואמר ולדבקה בו ובא הפירוש הדבק בחכמים ובתלמידיהם..."

אנו לומדים כאן ב' דברים עיקריים:

א' כלפי לימוד התורה שלנו, שאסור לו להישאר בין כתלי בית המדרש, הוא חייב להאיר את הבית שלנו פנימה, עד שמי שישמש אותנו יושפע מתורתנו. או לנו אם נעלה במעלות התורה מבלי שזה יהיה ניכר בחיי החולין שלנו.

ב' עלינו לחפש להידבק בחכמים, להיות מושפע מהחכמה המעשית שלהם.

הבעיה שלנו היא, שכאשר אומרים לנו 'שימוש חכמים', אנו מיד חושבים על רבינו חיים קנייבסקי, חכם שלום כהן, או אדמו"ר מגור... כמובן שאין סיכוי שנזכה לזה, וגם אם נצליח להשתחל לבית שלהם לא יהיה בזה שום תועלת אלינו, הפער מדי גדול...

החכמה היא למצוא את הרבי חיים קנייבסקי של הדור הבא, או של הדור שאחרי הבא – ולשמש אותו...

לכל אחד מאתנו יש בסביבתו תלמיד חכם צנוע, נחבא אל הכלים, שאפשר ללמוד ממנו. אם רק נפתח את העיניים נראה כמה רבים הם סביבנו...

אבל, נשים לב, לא כתוב 'שימוש חכם' אלא 'שימוש חכמים'. אדם חכם משמש כמה שיותר חכמים שהוא רואה, אם יש לו שכן מבוגר בבית הכנסת הוא מלווה אותו בחזון מבית הכנסת הביתה, שומע ממנו על קורות חייו, על רבותיו, על גלגוליו. אם הוא מכיר איזה ת"ח צעיר בסביבתו הוא מציע לו עזרה בנסיעה לרכישת ד' מינים, ותוך כדי הוא רואה איך קונים, על מה מסתכלים, איך מתרגשים... אם הוא מכיר איזה 'בעל מוסר' שזכה לשמוע וועדים מגדולי בעלי המוסר הוא מטה אוזן לשמוע דברי חכמה ומוסר, אם הוא מכיר איזה ברסלבער חסיד שזכה בעצמו לשמש את זקני החסידים, הוא מתנדב להסיע אותו בחצות הלילה להתבודדות ביער, ועל הדרך הוא זוכה לטעום קצת מהאש של ברסלב... כך הוא לומד להיות 'לומד מכל אדם', להרחיב את המושגים שלו, להעמיק את ההשגות. להגיע לקנין העשירי של התורה.

אוי לה לאותה בושה!...

במהר"ץ חיות (ברכות ז) כתב בשם הגר"א מדוע "גדול שימושה יותר מלימודה" כי השימוש נקרא ג"כ לימוד, רק הלימוד היינו השומע את ההלכות והשימוש היינו הלומד מהתנהגות, כמו שמצינו שהלכו התלמידים לבית

הכיסא לראות התנהגות רבם, וכן הניחו עצמן תחת המיטה וכשאמר לו עד כאן העזת פניך השיב לו תורה היא וללמוד אני צריך (ברכות דף סב), ולימוד כזה נשרש בלב הרואה וגדול מלימוד ע"י שמועה, כן ראיתי בשם הגאון החסיד מווילנא, עב"ל המהרי"ץ חיות.

[ועיין באור שמח שכתב דמה שמפסיקים מתלמוד תורה למצוה עוברת שא"א לעשותה ע"י אחרים, ולא אמרין עוסק במצוה פטור מן המצוה, היינו דוקא ב'לימודה' אבל ב'שימושה' אמרין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכמו המבואר במהר"ח או"ז שתלמידי הישיבה שמברכים על הציצית והתפילין עושים זאת כנשים שאינן מחויבות ומברכות (כמנהג אשכנז), משום דהוו עוסקים במצוה ומעיקר הדין פטורים עיי"ש, הרי לנו שלימוד הישיבה ושימוש רבותינו אינו כסתם שינון ת"ת אלא כמעשה מצוה שאין מפסיקין ממנו למצוה אחרת].

והנה, אמרו חז"ל שיהושע זכה לקבל את התורה ממשנה ולהנהיג את ישראל אחריו בזכות שהיה משמש את משה ו"מסדר ספסלי בית המדרש ופורס את המחצלות". **הרי לנו ששימוש חכמים כולל גם את סידור בית המדרש והכנתו לתועלת החכמים.**

שימוש זה מצוי מאד בזמנינו, כאשר רבו ב"ה הספרים בבתי המדרשות, והגבאים מבקשים מי יזכה עמהם במצווה לסדרם ולהחזירם במקומם. **מי שמתאמץ בזה לסייע לחכמים בלימודם ע"י שמחזיר הספרים למקומם הרי הוא זוכה להתעסק בקניין הגדול הזה של "שימוש חכמים".**

זקני **רבי אריה לוי זצ"ל** היה רגיל לבאר מה שאמרו חז"ל על יהושע 'זקנים שבדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה', מה בושא ומה כלימה היתה לזקנים? וביאר, שהרי יהושע זכה להיות מנהיג של ישראל בזכות שהיה "משרת משה" וסידר הספסלים בבית המדרש, וכמו שנאמר "נוצר תאנה יאכל פריה". והנה, הזקנים שבאותו הדור היו בושים לעשות מה שעשה יהושע, והיה למטה מכבודם לפרוס מחצלות ולכבד בית המדרש, ועתה הם ראו שזכה יהושע בזכות מעשיו הללו להיות כפני לבנה המקבלת את אור החמה, מיד קראו: **אוי לה לאותה בושא זו אשר התביישנו אז לסדר הספסלים, אותה בושא גרמה לנו עתה להפסיד מעלתו של יהושע...**

כמה נאים הדברים לרבי אריה זצ"ל ששימש את רבותיו הקדושים ממש כעבד לאדונו. כאשר היה בסלוצק, היתה לו קביעות בכל לילה לעמוד לפני הרדב"ז **ולהחזיק את הפנס** כדי שיוכל ללמוד בחשיכה, כך – לילה אחר לילה!

וכן את רבו בעל הלשם הקדוש שימש בגופו, והיה **מקריא לפניו כל לילה מתוך הספרים הקדושים**, כמו שתיאר בקונטרס 'תולדות בעל הלשם' שהוציא לאחר פטירתו:

"..ראשית גשתי אל הקודש, אספרה אל חוק דבר פלא. פעם אחת, נפגשתי עם אחד ממכירי מכבר שלמד בנעוריו הרבה, ונכנסנו בשיחה, והקיפו {הקיף עצמו..} בספיקות אמונת חכמת האמת, והפסקתי אותו. באותו יום נקראתי ע"י שליח אל הגה"ק {בעל הלשם} ז"ל לבוא אליו לפנות ערב, בבואי אליו אמר לי שיש לו מה לדבר אלי אחר תפילת הערב, ולע"ע {לעת ערב} התחיל אלי בדבר חכמת הקבלה, והקיף את כל תוכן הדברים אשר דבר אלי האיש אשר נפגשתי אתו, ואני נשארתי דומם מחריש ומשתאה, וידעתי נאמנה אשר כל דבריו הקדושים מכוונים אלי.

אח"כ הייתי בא אליו לעתים קרובים, עד שהרשני לבוא אליו ליל וליל {לילה אחר לילה, כל לילה} **להקריא לפניו בספריו הק'**, והייתי מבלה איזה שעות. ואם כי לא בינת אדם לי בחכמת האמת, בכל זאת בעת ישבי לפניו הרגשתי את עצמי כמו בעולם אחר לגמרי הרחק מהדברים המוציאים את האדם מן העולם. ולא עצרוני גשם ושלג לבוא כל ליל. וכל ימי צבא עלי תבל {ימי חייו} לא ימח מקרב לבבי הפרק החשוב הזה משנות חיי עלי חלד, שזכני השי"ת לשמש את הגה"ק ז"ל ואז ראיתי את עולמי עלמא דקשוט.."